

Свято Книги — чудовий подарунок до Дня незалежності України

Наприкінці літа вітчизняні поціновувачі та шанувальники книги отримали чудовий подарунок до Дня незалежності України — з 18 по 21 серпня у приміщенні столичного Міжнародного виставкового центру на Броварському проспекті проходила VI Київська міжнародна книжкова виставка-ярмарок (VI КМКВЯ). Організатором заходу був Державний комітет телебачення та радіомовлення України, а співорганізаторами — вже згаданий МВЦ, а також ДП "Дирекція фестивально-виставкової діяльності".

Передусім варто відзначити, що вже традиційний для столиці книжковий форум цього року приємно здивував і потішив постійних відвідувачів, адже перевершив заходи минулих років як за кількісними, так і за якісними показниками. На території виставкового центру було розміщено понад 120 стендів, де свою продукцію представили майже 180 суб'єктів видавничої справи, серед яких й 30 зарубіжних видавців із таких країн світу, як Росія, Білорусь, Болгарія, Ізраїль, Республіка Корея та Куба, Німеччина, Польща, Туреччина та Угорщина. Втім, організатори виставки дивували не лише її масштабами, але й якісно новим рівнем організації: цього року вперше в історії форуму було запроваджено статус Почесного гостя, дебютантом у якому стала Російська Федерація. Було визначено й "посаду" Спеціальних гостей події, у якості яких запросили Національне видавництво "Веселка" та видавництво "Грані-Т", цільовою аудиторією яких є переважно маленькі та юні читачі. Крім того, вражає кількість заходів (понад сто!), які було проведено протягом чотирьох днів роботи VI КМКВЯ — численні презентації, зустрічі з авторами та видавцями, автограф-сесії, засідання "круглих столів" з актуальних питань, пов'язаних із сучасним літературним процесом, книговидаванням та книгорозповсюдженням, державною політикою у цій галузі, різноманітні майстер-класи — програма була настільки насиченою, що нерідко доводилось обирати, що ж саме відвідати, і часто цей вибір давався нелегко, адже цікавинок було чимало і всі хотілося почути й побачити.

Фото 1. Урочисте відкриття виставки

Кожен із днів роботи форуму мав своє тематичне спрямування, якому були підпорядковані й події, що проходили впродовж нього. Перший, за традицією, став днем офіційних заходів. Відбулося урочисте відкриття VI Київської МКВЯ, на якому були присутні Голова Верховної Ради України Володимир Литвин, міністр Кабінету міністрів, письменник Анатолій Толстоухов, Голова Державного комітету телебачення та радіомовлення України Юрій Плаксюк, народний депутат України, письменник, керівник Комітету з питань духовності і культури Верховної Ради України Володимир Яворівський, голова делегації Російської Федерації, заступ-

ник голови Російського Федерального агентства з друку і масових комунікацій Володимир Григор'єв. З нагоди відкриття події пролунали привітання від Президента України Віктора Януковича та Прем'єр-міністра Миколи Азарова.

Було оголошено лауреатів Премії Кабінету Міністрів України імені Лесі Українки за літературно-мистецькі твори для дітей та юнацтва за 2009 рік, ними стали: у номінації "Літературні твори для дітей та юнацтва" — письменник Дмитро Чередниченко за книгу "Хлопчик Горіхове Зерня і Лісовичка"; у номінації "Художнє оформлення книжок для дітей та юнацтва" — художниця Катерина Штанко за художнє оформлення книг "Золотий павучок" Івана Малковича, "Сни Ганса Християна" Лесі Ворониної та збірки у двох томах "100 казок. Найкращі українські народні казки"; у номінації "Театральні вистави для дітей та юнацтва" — творчий колектив Вінницького обласного академічного українського музично-драматичного театру імені М. К. Садовського у складі режисера-постановника Таїсії Славінської, балетмейстера-постановника Діани Калакаї, художника-постановника Анатолія Пеньковського, артистки Любові Остапчук — за виставу "Лісова пісня" за драмою-феєрією Лесі Українки; у номінації "Кіновтори для дітей та юнацтва" — режисер Української кіностудії анімаційних фільмів Ярослава Руденко-Шведова за роботу "Пригоди Котигорошка та його друзів. Чарівний горох".

Після офіційної церемонії відкриття відбулися презентації та розпочалося ознайомлення з експозиціями Національного стенду Росії та стенду Держкомтелерадіо України, які розмістились в самому центрі виставкової зали і були найбільшими майданчиками на форумі. Завершувався перший день офіційним прийомом з нагоди відкриття VI Київської міжнародної книжкової виставки-ярмарку.

18 серпня пройшов брифінг для ЗМІ Голови Державного комітету телебачення та радіомовлення України Юрія Плаксюка, який розповів про сприяння й підтримку держави в організації форуму, поділився його здобутками, наголосив на необхідності подальшого розвитку книговидавання та книгорозповсюдження, чому значною мірою сприяє збереження податкових пільг для вітчизняних видавців. Тому-то Державний комітет телебачення та радіомовлення України — центральний орган виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики в інформаційній та видавничій сферах — і надалі дбатиме про збереження цих пільг.

Гострою залишається проблема книгорозповсюдження. Триває негативна практика закриття книгарень в Україні, зокрема — у столиці. На думку Юрія Плаксюка, цю ситуацію можна буде вирішити поступово, з часом, по мірі того, як наша держава оговтається від наслідків світової фінансової кризи і нагромадить достатній потенціал для подальшого не лише економічного, але й культурного розвитку. Так, чудовою нагодою для відкриття нових книгарень може стати проведення в Україні Євро-2012, адже значний приплив іноземних туристів, безумовно, створить попит і на книжкову продукцію в тому числі. Юрій Олександрович зізнався, що не любить будувати фантастичних планів і давати нереалістичні обіцянки, утім йому все ж таки дуже хотілося б, аби до двадцятої річниці незалежності України в усіх її регіонах було б відкрито принаймні двадцять нових книгарень. Очільник Держкомтелерадіо України пообіцяв, що сприятиме цьому і зробить усе можливе для реалізації цього задуму.

Книги відіграють важливу роль у піднесенні духовності нації. Однак, нині у видавній на паперових носіях інформації все більше "відвойовує територію" електронна книга.

Проте вона не має більшості переваг традиційної: її не можна погортати перед сном або в моменти надзвичайного емоційного хвилювання, що дає змогу впорядкувати думки і заспокоїти емоції, не можна зробити примітки на полях чи повернутися до улюблених місць, аби перечитати їх ще раз. Читач отримує естетичне задоволення вже від того, що тримає у руках якісно оформлене й цікаве паперове видання.

Проблеми вітчизняної видавничої справи стали предметом обговорення і на засіданні організованого Держкомтелерадіо України "круглого столу" на тему "Про стан та проблеми книговидання в Україні". Хоча економічна ситуація в Україні не найкраща, але видавнича галузь працює, в чому учасники заходу мали нагоду переконатися, оглянувши стенди виставки. А побачене доповнювали цифри, надані Державною науковою установою "Книжкова палата України імені Івана Федорова". За станом на 16.08.2010 року до неї надійшло 11 292 назви книг і брошур, тиражем 20 385,2 тис. пр. У порівнянні з аналогічним періодом минулого 2009 року, їх випущено менше за кількістю назв на 1793 друк. од. (13,7%), за тиражами — на 5684,8 тис. пр. (21,8%). Українською мовою надійшло 7358 друк. од., тиражем 9490,4 тис. пр., що становить 65,2% загальної кількості назв і 46,6% загального тиражу. У порівнянні з аналогічним періодом минулого року, кількість назв знизилась на 14,7%, тиражі — на 31,7%. Російською мовою отримано 2913 друк. од. (25,8%), тиражем 9766,5 тис. пр. (47,9%). Порівняно з аналогічними торішніми даними, кількість назв знизилась (на 13,2% і 11,5%). Проте, на національне книговидання негативно вплинула світова криза. Лідерами в Україні за кількістю виданих книг і брошур є харківське видавництва "Книжковий клуб", "Клуб сімейного дозвілля", "Фоліо", "Веста", а серед міст — Київ та Харків.

У рамках книжкового форуму відбулося нагородження лауреатів Премії імені Івана Франка у галузі інформаційної діяльності, ними стали: у номінації "За кращу публікацію у друкованих засобах масової інформації" — Борис Прищепка за нарис "Кінбурнська коса", опублікований у газеті "Наддніпрянська правда" (м. Херсон); у номінації "За кращий твір у телевізійній сфері" — Леонід Мужук за повнометражний документальний фільм "Чорнобильський час"; у номінації "За кращий твір у радіомовній сфері" — Світлана Короненко за літературно-музичну програму "Не перестанеш бути мені святою..." (перечитуючи поетичну збірку "Зів'яле листя" Івана Франка); у номінації "За кращу наукову роботу в інформаційній сфері" — авторський колектив: Юрій Бондар, Микола Головатий, Микола Сенченко — за видання "Енциклопедія для видавця та журналіста". Засновником цієї нагороди є Держкомтелерадіо України. Також увечері першого дня роботи форуму було вручено дипломи переможцям національного конкурсу "Краща книга України", який проходив аж у десяти номінаціях, а саме: "Моя країна", "Життя славетних", "Світ дитинства", "Арт-книжка", "З глибини знань", "Проза", "Поезія", "Мистецтво друку", "Кращий видавничий проект", "Перемога" — у кожній із них було присуджено дипломи I-го, II-го та III-го ступеня. Власники перших премій у кожній із номінацій отримали, окрім дипломів та грошової винагороди, символічну відзнаку — кришталеву книгу. А найкращою журі Національного конкурсу назвало книгу "З української старовини" (упорядник Петро Житар), яка вийшла друком у Видавничому домі "Букрек" (м. Чернівці). Як розповіла директор видавництва, пані Дарина Максимець, це репринтне видання знайдених упорядником на горіщі батьківської хати сторінок із книги Дмитра Яворницького про українське козацтво з ілюстраціями вітчизняних художників, виданої 1900 року у Санкт-Петербурзі. Книга-переможець двомовна — українською та староросійською мовами.

Другий день — День Росії, у рамках якого проходили численні презентації, творчі зустрічі з авторами та видавцями, засідання "круглих столів", присвячені темам "Книго-розповсюдження в РФ і Україні. Специфіка місцевих ринків" та "Авторські права, система захисту інтелектуальної власності". Втім, заходи, організовані Почесним гостем форуму, можна було відвідати й узяти в них участь не лише 19 серпня, але й протягом кожного із чотирьох днів роботи виставки. На урочистому відкритті Національного стенду Росії його господарі пригостили всіх відвідувачів шампанським, розважали дотепними міні-виставами у виконанні Театру Петрушки з м. Санкт-Петербурга, актори якого не лише обігрували традиційні для цього жанру сюжети, а й широко використовували імпровізацію та "гру" із глядачами. Також наші північні сусіди презентували інтерактивну виставку під назвою "О, не верте цьому Невському проспекту". Про останню хотілося б розповісти дещо детальніше, оскільки вона стала справжньою родзинкою форуму і впродовж усього часу його роботи викликала чималий інтерес та захоплення у відвідувачів, особливо у наймолодших. Автором експозиції, створеної за мотивами творів Миколи Гоголя, є петербурзький театральний художник Віктор Григор'єв, за задумом якого прямо на очах у глядачів постає фантасмагоричне, створене з чарівних механічних об'єктів і рухомих фігур Гоголь-місто, де літають Шинелі, в каретах їздять Носи, а київський Дніпро тече зовсім поруч із пітерською Невною. У цьому місті немає нічого сталого — все змінюється, перебуває в русі, всі декорації "працюють" — варто лише смикнути за мотузочку, покрутити ручку, і персонажі гоголівських творів вмить оживають. Так, наприклад, можна було покерувати польотом "невсякої птиці" і допомогти їй долетіти до середини Дніпра, чи пограти у настільний хокей на боці однієї з команд-суперників — українських козаків або петербурзьких чиновників, чи підглядіти, яким же чином у геніального Миколи Васильовича народжувались нові думки та ідеї. До всіх цих дійств із задоволенням долучалися відвідувачі, деякі з них, до речі, переінакшили назву унікальної експозиції і назвали її "Гоголь жартома".

Також під час VI Київської МКВЯ Почесні гості презентували міжнародний літературний конкурс "Русская Премия" — це єдина в Росії премія для російськомовних закордонних письменників з усіх країн світу, вона була заснована 2005 року і присуджується щорічно у трьох номінаціях — поезія, мала проза й велика проза. За оцінками експертів, ця нагорода входить до п'ятірки найпрестижніших літературних конкурсів Росії. Було презентовано й пошуково-видавничий проект "Філософія Росії другої половини ХХ століття". В рамках презентації концепції російської книжкової експозиції, що буде представлена на 17 Форумі видавців у Львові, російський історик Олексій Лідов та його український колега Гліб Івакін прочитали публічну лекцію "Сакральний простір стародавнього Києва: візантійські зразки та місцеві традиції". До Дня сім'ї (а він був наступним за Днем Росії) представники Російської Федерації провели на форумі конкурс юних читців, майстер-класи для малечі з виготовлення мультфільмів та вікторину "Хто краще знає Гоголя?", організували зустрічі з популярними дитячими авторами — Едуардом Успенським, Григорієм Остером та Асею Кравченко.

А дорослі відвідувачі форуму мали змогу зустрітися й поспілкуватися з відомими російськими письменниками Тетяною Москвіною, Захаром Прилепіним, Валерієм Поповим, Євгенієм Гришковцом, Людмилою Петрушевською. Російське Федеральне агентство з друку і масових комунікацій було співорганізатором проведення ще ряду засідань "круглих столів": "Як українським авторам вийти на російський ринок", "Літературні дебютанти і письменники — вихідці з ЖЖ. (Чи змінився за останні 10 років спосіб входження письменників в літературу?)", "Проблеми та перспективи

розвитку сучасної дитячої літератури в Росії і в Україні", "Як прищепити дітям любов до читання?", "Круглий стіл з книжковою графікою".

Національний стенд Росії було поділено на такі тематичні експозиції: "Наша общая Победа", "Русская классика XIX—XX вв.", "Русские писатели-юбиляры 2010", "Книги писателей-участников", "Современная русская литература", "Культура и искусство", "Учебная литература", "Литература для детей", "Книги Н. В. Гоголя".

Фото 2. Національний стенд Російської Федерації — Почесного гостя виставки

Таке розмаїття заходів, презентованих Почесними гостями форуму, безумовно, нікого не залишило байдужим і кожен із відвідувачів зміг знайти щось пізнавальне й цікаве для себе. Судячи з того, як людно було весь час довкола Національного стенду Росії і який ажіотаж викликали організовані заходи, можна зробити висновок, що задовольнити смаки навіть найвибагливішої української публіки організаторам таки вдалося. Не даремно ж девізом для участі у VI КМКВЯ представники Росії обрали заклик "Читаймо разом!", на який із задоволенням відгукнулися вітчизняні шанувальники друкованого слова.

20 серпня було визначено Днем сім'ї: упродовж нього проходили презентації дитячої літератури, автограф-сесії дитячих письменників, конкурси, ігри, розваги, майстер-класи та інші заходи для наймолодших відвідувачів форуму. Ці тематичні заходи розгорталися переважно на стендах Спеціальних гостей — видавництва "Веселка" та "Грані-Т". Останнє, до речі, на території виставки створило не просто стенд, а справжню невеличку країну, із наданням необмежених творчих прав і свобод її маленьким громадянам. Дорослі також могли долучитися до процесу і здійснити незабутню подорож у світ дитинства. Цього дня пройшло й чимало презентацій навчальної літератури, підручників, відбулися зустрічі й спілкування з дитячими письменниками, а також із педагогами, психологами, лікарями, присвячені актуальній проблематиці збереження фізичного, психічного і духовного здоров'я нації. У рамках виставки було проведено конкурс на кращий дитячий лист про книгу, організований Держкомтелерадіо України, на стенді якого й підбивали підсумки та вручали нагороди юним авторам найкращих рецензій в останній день роботи VI КМКВЯ.

Четвертий день виставки був підсумковим, частина заходів проходила не в приміщенні МВЦ, а на території столичного Маріїнського парку, що особливо порадувало маленьких читачів, адже на природі вони мали змогу зустрітись з улюбленими письменниками, взяти участь у різноманітних конкурсах та вікторинах, послухати живу музику, словом, відпочити з користю і з приємністю. По завершенню форуму відбулася передача добірок друкованих видань дитячим будинкам, бібліотекам України та представникам

українських громад за кордоном. До благодійної акції з передачі книг у рамках соціального проекту "Дбаємо про майбутнє України!" долучились Міністерство у справах сім'ї молоді та спорту, видавництва "Грані-Т", "Веселка", "Махаон-Україна", "Успіх та кар'єра" та інші. Також цю ініціативу підтримала Всесвітня асоціація болгар, яка сприяла передачі книжкових видань Болгарії Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського та Національній парламентській бібліотеці України.

В останній день роботи форуму відбулося засідання "круглого столу" на тему "Проблеми доставляння обов'язкового примірника книжкової продукції в Україні", організатором якого був Державний комітет телебачення та радіомовлення України, а координатором — директор Державної наукової установи "Книжкова палата України імені Івана Федорова", професор Микола Сенченко. Аналіз стану надходження обов'язкового примірника за кількісними параметрами, здійснений учасниками засідання, показав, що він вкрай незадовільний. Тому формування фондів у Державному архіві друку Книжкової палати України і національних бібліотек викликає занепокоєння. У найбільшій національній бібліотеці України не надходить у складі ОП значна частина вітчизняних книг (до 30%) і періодики (близько 40%). Проте недоставляння навіть 2—3% ОП розцінюються ЮНЕСКО як втрата культурної національної спадщини.

Серед основних причин неповноти надсилання обов'язкового примірника у Книжкову палату й інші установи України, що мають його одержувати, було названо таку — порушення виробниками видавничої продукції Закону України "Про обов'язковий примірник документів" та інших нормативно-правових актів України з цього питання. Ними, на жаль, не передбачено достатньо серйозних важелів впливу на виробників документів за недоставлені до депозитаріїв ОП. Відомо, що більшість країн вводять жорсткі санкції до порушників законів щодо ОП. Практикуються вилучення тиражу, накладення штрафів. Приміром, у США за кожний ненаданий примірник штраф становить не менше 250 доларів, а при повторному порушенні він досягає 2500 доларів, Канаді — 25 тис. канадських доларів, Франції — 500 тис. франків. У Російській Федерації пропонується ввести штрафні санкції від 10 до 30 мінімальних розмірів оплати праці, що становить від 1400 до 4200 доларів США. Думка учасників засідання — у чинний Закон України "Про обов'язковий примірник документів" потрібно внести доповнення щодо відповідальності видавців за недопоставлені обов'язкові примірники документів. Необхідно внести зміни щодо складу одержувачів ОП та визначити державний орган, що забезпечуватиме контроль за доставлянням і повнотою обов'язкового примірника всіх видів документів, розробити проект Закону України "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення", у якому зазначити, що порушення порядку та строку доставляння ОП документів передбачає накладання штрафу від ста до двохсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Інша проблема — для багатьох видавців безоплатне передавання зафіксованих законом максимальних 13 примірників видань є важким тягарем, особливо у випадку малотиражних і дорогих видань. Система доставляння обов'язкового примірника документів (максимальна кількість — 5 прим.) має стати гарантованим способом забезпечення повноти комплектування усіма виданнями, що вийшли в Україні, фондів Державного архіву друку Книжкової палати України, Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Національної парламентської бібліотеки України, Держкомтелерадіо України.

Невирішеною для системи обов'язкового примірника України і в міжнародному масштабі, залишається проблема охоплення ОП електронних видань, що надаються в режимі

віддаленого доступу. Справа у тому, що мережні публікації спричиняють набагато більше труднощів, ніж видання на "твердих" носіях, коли організовується їх бібліографічний опис, зберігання і особливо — надання користувачам, оскільки в кожній з цих операцій виникають проблеми щодо дотримання чинного законодавства про авторське право і суміжні права.

Упродовж роботи VI Київської МКВЯ вітчизняні видавництва, за традицією, зацікавлювали відвідувачів презентаціями книжкових новинок та творчими зустрічами з популярними авторами. Так, гості виставки мали змогу зустрітися, поспілкуватися й узяти автограф у відомих українських письменників — Марії Матіос, Андрія Куркова, Василя Шкляра, Ганни Чубач, Яреми Гояна, Данила Яневського, Світлани Поваляєвої, Любка Дереша та багатьох інших.

Цікавих презентацій також було вдосталь. Видавництво "Кріон" представило видання, які отримали Гран-прі VII Міжнародного конкурсу країн-учасників СНД "Мистецтво книги", що проходив у Москві — "Україна: поезія тисячоліть", "Роксоланія: вигнання з раю" та "Вітчизни дим: повернення до себе". Низку цікавих дослідницьких праць презентували на стенді Державного комітету архівів України, зокрема, це довідник "Архівна україніка в Канаді", історико-біографічний нарис "Бунтівник. Життя і смерть Миколи Хвильового", а також науково-популярне видання "Радянські партизани 1941—1944: світло й тіні" та інші. Чимало нових видань представив Видавничий дім "Букрек", на стенді якого щодня відбувалося по декілька презентацій. І це лише незначна частина тих заходів, які були запропоновані до уваги відвідувачів з метою популяризації української книги та інформування читачів про якісні і кількісні здобутки вітчизняних книговидавців. Іще один приємний сюрприз для всіх, хто

завітав поярмаркувати, — книжкову продукцію можна було придбати без націнок, за цінами видавництв, тож у книголюбів була змога купити книги не лише на будь-який смак, а й незалежно від товщини гаманця.

Відвідувачі форуму також мали змогу оглянути експозицію кращих робіт, XI Міжнародного фотоконкурсу "День-2009", які були розміщені по периметру МВЦ. Дотепні, іронічні, філософські, сумні, вражаючі, такі, що викликають посмішку, а то й сміх, а також ті, що спонукають дещо призупинитися й задуматись про щось дуже особисте й важливе — ця фотовиставка не залишила байдужим нікого, й багато гостей знайшли час для того, аби оглянути її повністю. А Національна спілка фотохудожників України представила на суд публіки добірку найрізноманітніших за жанрами та стилями робіт. Отож, кожен міг дещо відволіктися від книг і відпочити, оглядаючи фотографії. До речі, поєднання книжкових форумів із подібними експозиціями вже стало доброю традицією, яку організатори VI Київської МКВЯ не стали порушувати. Перепочити й поспілкуватися, роздивитися і погортати придбані обнови для власних бібліотек можна було також у комфортабельній і затишній Літературній світлиці, розміщеній у самому центрі виставкової площі, на території стенду Держкомтелерадіо України.

VI Київська міжнародна книжкова виставка-ярмарок стала визначною подією у культурному житті столиці та й України в цілому. Киянам та гостям міста було подароване справжнє книжкове свято.

*Олена Тихоненко,
науковий співробітник відділу наукового
редагування бібліографічної інформації
Книжкової палати України*